

УКРАЇНСЬКИЙ ОРДЕНА «ЗНАК ПОШАНИ»
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА
ТА АГРОЛІСОМЕЛІОРАЦІЇ ім. Г. М. ВИСОЦЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО КОМІТЕТУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ
ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ (УКРНДІЛГА)

61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 86; Тел. +8 057-7041002; Факс +8 057-7041009

ЗВІТ

на відрядження першого заступника директора Українського науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації Мешкової Валентини Львівни для участі в Перших читаннях пам'яті О. О. Катаєва «Питання динаміки чисельності комах-дендрофагів» (Росія, Санкт-Петербург, 22–24 листопада 2007 р.)

Читання відбулися в Санки-Петербурзькій лісотехнічній академії. У конференції взяли участь близько 40 учасників із різних регіонів і установ, зокрема Санки-Петербурзької лісотехнічної академії, Санки-Петербурзького НДІ лісового господарства, Інституту лісу ім. В. М. Сукачова (Красноярськ), Всеросійського НДІ агролісомеліорації (Волгоград), Воронежського державного університету, Кемеровського державного університету, Саратовського державного університету, Всеросійського НДІЛМ (Москва), МГУЛ (Москва), Національного парку «Нечкинський» (Удмуртська республіка), Іжевської державної сільськогосподарської академії (Удмуртська республіка), Удмуртського державного університету, Інституту систематики і екології тварин (Новосибірськ), Всеросійського НДІ біологічного захисту рослин (Краснодар), Інституту моніторингу кліматичних і екологічних систем (Томськ), Ботанічного саду Уральського відділення РАН (Єкатеринбург), Уральського державного лісотехнічного університету (Єкатеринбург), Оренбурзького державного педагогічного університету (Оренбург), Уральського державного університету (Єкатеринбург), Інституту екології рослин і тварин (Єкатеринбург).

Учасники конференції відвідали унікальний музей лісової ентомології, заснований ще М. М. Римським-Корсаковим, музей лісових звірів і птахів (кафедра зоології і мисливствознавства), а також Ботанічний сад СПбДЛТА.

За змістом доповіді можна розподілити на декілька напрямів:

- загальні питання динаміки чисельності комах-дендрофагів;
- твердокрилі (у т. ч. стовбурові шкідники);
- комахи-філлофаги (у т. ч., комахи-хвоелистогризи і мінери).

Від України було представлено дві доповіді: В. Л. Мешкової «Лісова ентомологія в Україні: історія, досягнення й завдання» та В. Л. Мешкової? К. В. Давиденко «Прогнозування стану популяції звичайного соснового пильщика (*Diprion pini* L.) при лабораторному утриманні».

У лісовому господарстві Росії дозволені для використання декілька десятків пестицидів, у тому числі хімічні, мікробіологічні препарати, феромонні пастки.

Для обприскування масивних насаджень переважно використовують авіаційну апаратуру, а для обприскування незімкнених культур і лісових смуг – тракторні обприскувачі та іншу наземну апаратуру.

Для захисту від лускокрилих шкідників лісу повсюдно використовують бактеріальний препарат Лепідоцид СК (виробництво ТОВ ВО «Сиббіофарм», м. Бердськ, Новосибірська обл.), переважно за допомогою авіаційної апаратури при нормі витрати препарату 3 л/га і проведенні 1–2 обробок на сезон.

Надійних засобів для захисту створених лісових культур від пошкодження личинками хрущів і довгоносиками не знайдено. В Європі навіть проголошено, що за вирішення цього питання буде призначено Нобелівську премію. Всі наявні препарати розкладаються відносно швидко, і для захисту культур необхідно повторно вносити препарати у ґрунт.

Методи обліку комах, розроблені у 80-ті роки спільними зусиллями науковців різних інститутів (у т.ч. УкрНДІЛГА) впроваджені у практику лісового господарства, так само як і значення критичної щільності комах залежно від маси листя (хвої). У той же час, в Україні лісозахисні підприємства досі застосовують таблиці Іллінського 1965 року, незважаючи на те, що УкрНДІЛГА розраховані таблиці, в яких враховано залежність маси листя (хвої) на дереві від походження, віку й бонітету. Таким чином, у насадженнях нижчих бонітетів виробничниками загроза занижується, а у насадженнях вищих бонітетів – підвищується.

Прогнозування вильоту з діапаузи імаго звичайного соснового пильщика за наявністю «бровки», що застосовується в Україні, також надає велику помилку. Ще у 80-ті роки було доведено, що діапаузу вати можуть як еонімфи, так і про німфи цього виду. До того ж аналіз коконів, що зимують, проведений восени, часто надає багаторазово завищені дані стосовно очікуваної частки популяції, що вийде з діапаузи весною, оскільки занесення коконів в опалюване приміщення сам по собі стимулює вихід особин із діапаузи.

У мережі лісозахисних підприємств Росії працюють висококваліфіковані працівники, багато з них одержали науковий ступінь у дослідних інститутах, а потім були направлені на виробництво. Все одне керівники лісозахисних підприємств вищого рівня проходять стажування в науково-дослідних інститутах, а лекції в Інституті підвищення кваліфікації (Пушкіно, Московська обл.) читають науковці ВНДІЛМ, які мають нову інформацію щодо сучасного стану лісозахисту у світі.

Стосовно стовбурових комах більш робіт, поданих на конференції, була присвячена короїдам на ялині, зокрема типографу. Спеціальні дослідження присвячені вивченню впливу мікроклімату зрубів на виживання особин цього виду. Подібні дослідження проводяться в УкрНДІЛГА стосовно стовбурових шкідників дуба і сосни.

Інтерес представляють дослідження, проведені у південних областях Росії (Волгоградській, Саратовській) стосовно ясеневих лубоїдів, особливостей заселеності лісових смуг шкідниками залежно від конструкції муг.

Окремі роботи присвячені питанням перенесення збудників хвороб жуками соснових лубоїдів.

Останнім часом збільшується небезпека інтродукції нових видів шкідливих комах із садивним матеріалом і тарою. У Росії з'явилися небезпечні шкідники – смарагова ясенева златка, каштановий мінер, платановий клоп-кружевниця. Спостерігаються також зміни ареалів шкідливих комах, пов'язані із змінами клімату. Так, сосновий похідний шовкопряд поширюється на північ, сибірський шовкопряд – на захід. У сумісному бельгійсько-російському проекті дослідували принадність хвої окремих деревних порід для сибірського шовкопряду. При цьому виявлені неоднозначні результати стосовно змін його сезонного циклу – частина популяції впадала в діапаузу, а решта розвивалася без зупинок.

Окрему увагу було приділено комахам зелених насаджень міст, зокрема мінерам, які при масовому розмноженні призводять до суттєвої дефоліації крон. У зв'язку з заборонаю застосування в містах хімічних інсектицидів, ситуація щодо захисту дерев у містах від мінерів майже безвихідна. Прикладом є дубова широколінійна міль у Києві, каштановий мінер, що практично поширився по всій Україні, акацієві, тополеві та липові мінери. Однією з причин поширення цих комах у містах є більша їх витривалість до забруднення повітря порівняно з комахами-хвоєлистогризами, що живуть відкрито.

Позитивним наслідком участі у конференції є також одержання адрес колег із різних міст, відповідних сайтів, можливість одержувати нові публікації в електронній формі, автореферати, ставити поточні питання.

Читання пам'яті О. О. Катаєва планується проводити щорічно.

доктор с.-г. наук

В.Мешкова